

USNESENÍ

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců Mgr. Aleše Roztočila a Mgr. Petry Weissové v právní věci žalobce: **Ing. D. V.**, zast. Mgr. Ludvíkem Matouškem, advokátem, se sídlem Kovářská 549/12, Praha 9, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 13. 7. 2023, č. j. X, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 10. 10. 2024, č. j. 2 Ad 23/2023-73,

takto:

- I. Kasační stížnost **s e o d m í t á** pro nepřijatelnost.
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

[1]Žalovaná rozhodnutím ze dne 13. 7. 2023, č. j. X, podle § 90 odst. 1 písm. c) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, částečně změnila rozhodnutí žalované ze dne 1. 10. 2018, č. j. XA, co do výše přiznaného starobního důchodu žalobci včetně jeho postupného zvyšování mezi lety 2019 až 2023 podle příslušných právních předpisů.

[2]Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 10. 10. 2024, č. j. 2 Ad 23/2023-73, žalobu proti tomuto rozhodnutí žalované o námitkách zamítl.

[3]Proti tomuto rozsudku podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, v níž navrhl jeho zrušení. Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti navrhla zamítnutí kasační stížnosti.

[4]Nejvyšší správní soud nejprve posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že byla podána včas, jde o rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost přípustná, a stěžovatel je v souladu s § 105 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), zastoupen advokátem.

[5]Kasační stížnost byla podána ve věci, v níž před městským soudem rozhodovala specializovaná samosoudkyně, a proto se musel Nejvyšší správní soud dále zabývat otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele, jinak by ji podle § 104a odst. 1 s. ř. s. odmítl jako nepřijatelnou.

[6] O přijatelnou kasační stížnost se může jednat v následujících typových případech: 1) kasační stížnost se dotýká právních otázek, které dosud nebyly vůbec či nebyly plně řešeny judikaturou Nejvyššího správního soudu, 2) kasační stížnost se týká právních otázek, které jsou dosavadní judikaturou řešeny rozdílně, 3) kasační stížnost bude přijatelná pro potřebu učinit judikaturní odklon, tj. Nejvyšší správní soud ve výjimečných a odůvodněných případech sezná, že je namístě změnit výklad určité právní otázky řešené dosud správními soudy jednotně, 4) v napadeném rozhodnutí krajského soudu bylo shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do hmotně-právního postavení stěžovatele. O zásadní právní pochybení se v konkrétním případě může jednat především tehdy, pokud a) krajský soud ve svém rozhodnutí nerespektoval ustálenou a jasnou soudní judikaturu a nelze navíc vyloučit, že k tomuto nerespektování nebude docházet i v budoucnu, b) krajský soud v jednotlivém případě hrubě pochybil při výkladu hmotného či procesního práva (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006-39, publ. pod č. 933/2006 Sb. NSS, ve světle odstavce 52 usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 3. 2021, č. j. 8 As 287/2020-33, publ. pod č. 4170/2021 Sb. NSS).

[7] Městský soud v napadeném rozsudku konstatoval, že žalobcovo první studium na Českém vysokém učení technickém (dále jen „ČVUT“) nebylo na konci školního roku 1977/1978 ukončeno z důvodu politické perzekuce, nýbrž kvůli jeho vyslání na studia v zahraničí. Ze studia Leningradského Polytechnického institutu M. I. Kalina (dále jen „Polytechnický institut“) nebyl následně vyloučen, nýbrž byl vyřazen v souvislosti s jeho odjezdem do vlasti. Podle městského soudu účel zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o mimosoudních rehabilitacích“), spočívá ve zmínění následků některých majetkových a jiných křivd vzniklých akty státní moci v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Zákonodárce však nepředpokládal, že budou odškodněny všechny postižené osoby, neboť zmíněný právní předpis neposkytuje plnou náhradu všech křivd, přičemž za hranicí ponechal zcela vědomě celou řadu osudů poznamenaných nezákonnými zásahy komunistického režimu s následky různé míry závažnosti. Aplikováním § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích i na studenty odvolané ze studia by městský soud rozšířil dopad tohoto ustanovení i na jiné než v něm uvedené osoby. Byť tak v posuzovaném případě došlo k zásahu do studijního a osobního života žalobce, zákon o mimosoudních rehabilitacích příznivější rozhodnutí žalované znemožnil. Podle městského soudu byl nadto žalobce po absolvování povinné vojenské služby v nejbližším možném termínu opětovně přijat k vysokoškolskému studiu na ČVUT od školního roku 1983/1984, přičemž dne 26. 6. 1985 studia úspěšně ukončil. Ustanovení § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích dopadalo pouze na studenty, kterým bylo fakticky zabráněno studia dokončit. V posouzení získaných dob studia žalovanou tak městský soud žádné pochybení neshledal.

[8] Podle stěžovatele však městský soud posoudil věc nesprávně. Namítl, že jeho studium v zahraničí je pro účely důchodového pojištění postaveno na roveň studiu v tuzemsku, přičemž studenti z domácího prostředí by neměli být zvýhodněni oproti studentům vyslaným do zahraničí. Stěžovatel dále ve vztahu k pojmu „vyloučení ze studia“ namítl, že na zákon o mimosoudních rehabilitacích je nutno nahlížet v širším smyslu. Výklad provedený městským soudem neodpovídá smyslu a účelu zmíněného zákona. V případě pochybností ohledně výkladu zmíněného pojmu je nutno přiklonit se k výkladu prospěšnějšímu zasaženým osobám. Odvoláním stěžovatele ze studia na Polytechnickém

pokračování

institutu mu bylo fakticky znemožněno dostudovat vysokoškolský obor, který do té doby studoval, resp. mu bylo toto studium nuceně ukončeno. Kdyby obdobná situace stěžovatele postihla na studiích v tuzemsku, byl by dozajista vyloučen, v důsledku čehož by nebylo pochyb o aplikaci § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Podle stěžovatele současně zákon o mimosoudních rehabilitacích spojuje vyloučení ze studia s konkrétním oborem studia, nikoli pouze s obecnou možností vystudovat jakoukoli (vysokou) školu. Závěry městského soudu, podle nichž bylo stěžovateli umožněno vystudovat po absolvování povinné vojenské služby jiný studijní obor na ČVUT, proto neodpovídají principu judikovanému Ústavním soudem jako *in favorem rehabilitationis*. Podle něho platí, že státní orgány musí vyvinout snahu zmírnit následky křivd tam, kde je to možné. Uvedené vyplývá podle stěžovatele již v jazykového výkladu § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Obor, z něhož byl stěžovatel odvolán, se v tuzemsku v rozhodné době ani nevyučoval. Bylo mu proto umožněno pouze (znovu)vystudovat jiný obor. Skutečnost, že se stěžovateli podařilo za zády Státní bezpečnosti získat vysokoškolské vzdělání technického směru, nemůže zastínit protiprávní zásah represivních orgánů do jeho práva vystudovat specifický obor. Stěžovatel dále namítl, že jeho argumentací nedojde k založení nové skupiny odškodňovaných, nýbrž pouze k pojmenování následků způsobených komunistickou diktaturou. Vzhledem k uvedenému mu náleží kompenzace podle § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Žalovaná mu proto měla předmětnou dobu studia na Polytechnickém institutu, jakož i dobu předepsanou k dokončení studia, započítat s koeficientem dva jako dobu zaměstnání, přičemž v této souvislosti navrhl tři možné výpočty.

[9] Nejvyšší správní soud nejprve konstatuje, že problematikou aplikace § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích včetně souvisejícího smyslu a účelu zmíněného zákona se již ve své judikatuře opakovaně zabýval. V rozsudku ze dne 29. 1. 2014, č. j. 6 Ads 150/2012-37, konstatoval, že „*v úvodních ustanoveních zákona o mimosoudních rehabilitacích, jakož i v důvodové zprávě k němu, se deklaruje snaha zmírnit následky alespoň některých křivd, k nimž v minulosti došlo, při vědomí toho, že v plné míře to učinit objektivně není možné. Zákonodárce musel předpokládat a také předpokládal, že nebudou odškodněny všechny postižené osoby, a i u těch, na něž se zákon vztahuje, neposkytuje úplnou nápravu, nýbrž jen zmírnění některých z utrpených křivd. Slovy jednotlivých ustanovení tohoto zákona vytyčil hranici, na jejíž jednu stranu seřadil nároky, jež se zavázal uhradit, avšak i na druhé straně, tedy za hranicí, ponechal, a to zcela vědomě, celou řadu osudů poznamenaných nezákonnými zásahy komunistického režimu s následky různé míry závažnosti. Této druhé skupině kompenzoval utrpená příkoří buď pouze tím, že zrušil nezákonné akty (např. rozhodnutí o vyloučení ze střední nebo vyšší školy), nebo také vůbec (např. nepřijetí na střední nebo vysokou školu z důvodu politické perzekuce nebo tzv. kádrových důvodů). Česká republika jako demokratický právní stát je založena na principu dělby moci, kde moc zákonodárná stanoví pravidla a soudy jako nositelé moci soudní jsou povolány v první řadě k aplikaci právních norem v konkrétních případech.*“

[10] K obdobným závěrům dospěl Nejvyšší správní soud rovněž v rozsudku ze dne 27. 8. 2015, č. j. 2 Ads 138/2015-25, v němž konstatoval, že „*účelem zákona o mimosoudních rehabilitacích v žádném případě není poskytnout úplnou nápravu, nýbrž jen zmírnit některé z utrpených křivd. Zákon o mimosoudních rehabilitacích se snaží o kompenzaci nepříznivých následků vyvolaných zásahy minulého režimu do života poškozených, a to v různé míře. Škála postižení je tak široká a rozmanitá, že nelze uvažovat o tom, že by se kompenzace mohla, byť jen*

vzdáleně, přiblížit skutečným ztrátám, které žadatel utrpěl. Materiální odškodnění zakotvená v rehabilitačních předpisech představují pouhý pokus o odčinění některých křivd a pojmově tedy nemohou kompenzovat a někdy ani zmírnit příkoří, kterým byly osoby komunistickým režimem perzekuované vystaveny. I přes fakticky omezené možnosti kompenzace zaručené zákonem o mimosoudních rehabilitacích však je třeba daný zákon vykládat stále dle jeho smyslu a účelu - tedy pouze jako pokus o zmírnění křivd způsobených za minulého režimu, nikoli jako jejich úplnou nápravu či kompenzaci v míře zákonem nepředvídané.“

[11] Nejvyšší správní soud poukazuje rovněž na své závěry pojaté do odůvodnění rozsudku ze dne 7. 11. 2012 č. j. 6 Ads 76/2012-73, publ. pod č. 2751/2013 Sb. NSS, který se týkal poněkud jiného právního problému, ale obsahuje na několika místech úvahy, jež jsou aplikovatelné i zde, neboť se rovněž věnoval problematice rehabilitací. V něm uvedl, že „*Nejvyšší správní soud již ve své judikatuře připustil, že existuje zásadní dilema, které řešily orgány veřejné moci v postkomunistických státech i mezinárodní organizace ohledně rozsahu restitucí. Tato tíživá otázka spočívá v tom, zda je z hlediska obecné ochrany lidských práv přijatelné odmítnout nápravu některých křivd způsobených některým obětím komunistického režimu jen proto, že demokratický stát není (ekonomicky) schopen a (politicky) ochoten napravit veškeré křivdy všech obětí*“ (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu, ze dne 16. 6. 2010, č. j. 6 Ads 155/2009-42, publ. pod č. 2157/2010 Sb. NSS). „*Ústavní soud již mnohokrát vyslovil - a to v souvislosti s restitučními předpisy - že je základním oprávněním státu, aby stanovil hranice, v nichž chce odčinit, resp. zmírnit některé křivdy spáchané dřívějším režimem*“ (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. I. ÚS 1335/08). Ústavní soud rovněž opakovaně konstatoval, že československý stát, který se po listopadu 1989 rozhodl odčinit majetkové a jiné křivdy, k nimž došlo v předcházejícím období v důsledku nedemokratických postupů předchozího režimu, se rozhodl vyjít z principu alespoň částečného zmírnění vzniklých křivd, vědom si toho, že provést úplnou rehabilitaci nebo úplné odškodnění těch, kteří byli v minulosti poškozeni, není možné (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 46/2000, publ. pod č. 279/2001 Sb.).

[12] Z obdobných výkladových hledisek přitom při posuzování věci vycházel rovněž městský soud. V odstavci 22 odůvodnění napadeného rozsudku správně konstatoval, že odvoláním stěžovatele ze studií na Polytechnickém institutu došlo k zásahu do jeho studijního i osobního života. Zároveň však dospěl k závěru, že zákon o mimosoudních rehabilitacích na skupinu osob, na nichž se komunistický režim dopustil obdobného typu zásahu, nepamatuje. V této souvislosti zdůraznil právě zásadu, že je právem zákonodárce vymezit, které křivdy způsobené minulým režimem nahradí a které zcela vědomě ponechá za touto hranicí.

[13] Pokud stěžovatel namítl, že tuzemské a zahraniční studium je nutno postavit na roveň, a proto mu odvoláním ze studia na Polytechnickém institutu bylo fakticky znemožněno toto studium dokončit, přičemž pokud by obdobná situace nastala v tuzemsku, byl by ze studia dozajista vyloučen, Nejvyšší správní soud konstatuje, že je v tomto závěru se stěžovatelem zajedno. Nelze však současně pominout smysl a účel § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Uvedené ustanovení mluví na situace, kdy je student vyloučen z daného studia, jehož dokončení je mu znemožněno, a to prostřednictvím zvýhodněného zápočtu doby studia do získaných dob pojištění pro účely sociálního zabezpečení. Stěžovatel v kasační stížnosti dovozoval, že z textu citovaného ustanovení

pokračování

vyplývá, že se nutně vztahuje na konkrétní obor konkrétního typu studia na konkrétní vysoké škole. Již v citovaném rozsudku ve věci vedené pod sp. zn. 2 Ads 138/2015 však Nejvyšší správní soud připomněl, že § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích míří na případy, kdy „*dotčené osobě bylo znemožněno získat nejvyšší stupeň vzdělání, což ji jednak zbavilo možnosti získat nové poznatky a informace, jednak zpravidla poškodilo v oblasti osobního a profesního rozvoje.*“ Nejvyšší správní soud proto nesouhlasí se stěžovatelem, že citované ustanovení míří výlučně na studium konkrétního oboru konkrétního studia na konkrétní vysoké škole. V posuzovaném případě současně nelze pominout rovněž skutkové okolnosti případu.

[14] Stěžovatel nejprve své první studium na ČVUT ukončil na konci školního roku 1977/1978 z důvodu svého nástupu na studium na Polytechnickém institutu. Z posledně uvedeného studia byl následně zásahem komunistického režimu odvolán, čímž mu bylo zamezeno dokončit konkrétní obor, který se podle tvrzení stěžovatele v tuzemsku v dané době ani nevyučoval. Přesto však stěžovatel mohl následně po vykonání povinné vojenské služby opětovně nastoupit na své první studium na ČVUT, které v roce 1985 úspěšně dokončil. Nejvyšší správní soud proto konstatuje, že i v případě, kdy by rozšířil výklad § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích na studenty, kteří byli odvoláni ze zahraničního studia, musel by učinit závěr, že v posuzovaném případě nedošlo k naplnění základního smyslu a účelu citovaného ustanovení a zákona o mimosoudních rehabilitacích vůbec. Jak totiž již výše uvedl, v souladu s věcným vymezením tohoto právního předpisu bylo jeho smyslem kompenzovat studentům vysokých škol ty zásahy minulého režimu, kterými jim bylo zamezeno dokončit studium na vysoké škole. Stěžovatel však úspěšně vysokou školu dokončil, přičemž získal inženýrský titul, byť nikoli z oboru, který studoval na Polytechnickém institutu. Na obdobnou skutečnost stěžovatele upozornil již městský soud v odst. 23 a 24 odůvodnění napadeného rozsudku.

[15] Nejvyšší správní soud nad rámec výše uvedeného konstatuje, že si je vědom zásady zmírnit následky křivd tam, kde to je možné, a to za využití principu *favoris restitutionis*, tedy povinnosti výkladu zákona ve prospěch osob restituujících, judikovaného Ústavním soudem například v nálezu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13 (N 96/69 SbNU 465), přičemž v rozhodování o rehabilitacích osob pronásledovaných nedemokratickým režimem je na místě uplatňovat obdobný princip *favoris rehabilitationis*. Jeho obsahem sice nemůže být odškodnění všech křivd, ale má jím být jednak úmysl rozhodnout v pochybnostech ve prospěch rehabilitace, a nikoli v její neprospěch; a jednak vědomí toho, že demokratický režim by neměl ke křivdě vytvořené nedemokratickým režimem přidávat křivdu další (nález Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 819/15 (N 81/77 SbNU 177)).

[16] V posuzovaném případě však Nejvyšší správní soud nemá s ohledem na specifické skutkové okolnosti věci za to, že by městský soud provedl výklad § 24 odst. 5 zákona o mimosoudních rehabilitacích v rozporu s jeho smyslem a účelem. Jak již Nejvyšší správní soud konstatoval výše, i pokud by pojem „*vyločení ze studia*“ vyložil extenzivně ve prospěch stěžovatele, nelze pominout, že své první vysokoškolské studium úspěšně dokončil v roce 1985, byť se tak mohlo stát „*za zády Státní bezpečnosti*“, jak uvedl. V této souvislosti lze doplnit, že stěžovatel brojil zejména proti skutečnosti, že nemohl dokončit studium konkrétního oboru na Polytechnickém institutu, nýbrž mu bylo umožněno dostudovat pouze jeho původní obor na ČVUT. Nejvyšší správní soud má však vzhledem

k výše uvedenému za to, že na popsany zásah komunistického režimu do práv stěžovatele zákon o mimosoudních rehabilitacích nepamatuje, resp. jej vědomě ponechal za hranicí svého věcného rozsahu, jak konstatoval již městský soud v odůvodnění napadeného rozsudku.

[17] S ohledem na shora uvedené skutečnosti je možné konstatovat, že městský soud věc posoudil zcela v souladu s právními předpisy a ustálenou judikaturou správních soudů, přičemž se nedopustil ani jiného hrubého pochybení, které by vyžadovalo zásah Nejvyššího správního soudu. Ten proto podle § 104a odst. 1 s. ř. s. kasační stížnost odmítl pro nepřijatelnost, neboť svým významem podstatně nepřesahuje vlastní zájmy stěžovatele.

[18] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 60 odst. 1 větou první, odst. 2 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. (k tomu srov. výše zmíněné usnesení rozšířeného senátu sp. zn. 8 As 287/2020, část III. 4.). Stěžovatel v tomto řízení úspěch neměl, a proto nemá právo na náhradu svých nákladů. Žalovaná sice byla v řízení úspěšná, právo na náhradu nákladů řízení však ve věcech důchodového pojištění nemá. Z tohoto důvodu Nejvyšší správní soud nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Poučení: Proti tomuto usnesení **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 31. ledna 2025

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu